

13 april 2022

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

Internationale aanpak rond niveau 5 - rondom Nederland

1 Inleiding

Het is na de start ermee in 2006 wel bekend bij degenen die op een of andere wijze van de Ad hebben gehoord, dat het gaat om een tweejarige hbo-opleiding, met een eigen statuus, positie, erkenning en waarde binnen het Nederlandse onderwijsstelsel – en daarbuiten.

Natuurlijk, veel mensen moeten er nog aan wennen, na jarenlang te hebben gewerkt met een vierjarig traject, en na het omkatten van dit type hbo-diploma naar een getuigschrift met de graad Bachelor. Het is dan ook best te begrijpen dat veel hogescholen in de communicatie naar a.s. studenten en dus vooral hun ouders (die nog een opleiding in het pre-BaMa-tijdperk hebben gedaan en nu een Ad-Ba-Ma-systeem zien opduiken) stellen dat de Ad-opleiding zich bevindt tussen de mbo-4-opleiding en de hbo-bachelor-opleiding.

Het zou eigenlijk niet meer moeten op deze wijze, maar okay, nog een paar jaren te gaan en dan weet iedereen echt heel goed dat bij hogescholen opleidingen voor de Ad en de Bachelor zijn te volgen – en wat een keuze inhoudt voor de verdere mogelijkheden.

In dit nummer wordt een aantal bespiegelingen gegeven over niveau 5 in ons land en wat er in de omringende landen heeft gespeeld en zoal aan de gang is. Gewoon ter lering, en om Nederland te complimenteren met wat er nu is bereikt. Maar ook om even na te denken over samenwerking over de grenzen heen.

2 Wat als de Ad er niet was gekomen... in het hbo...

Er leeft nog steeds de vraag bij allerlei groepen in de onderwijssamenleving wat er zou zijn gebeurd als in 2006 was gekozen voor het positioneren van de Ad-opleiding binnen het mbo. Er was al een beweging in gang gezet voor het aanbieden van mbo-plus-trajecten. Daaraan zou niveau 5 kunnen worden gekoppeld. Overigens was er toen nog geen EQF, dus geen raamwerk, maar er werd al wel gesproken over 'Higher VET'. Daaronder zou het kunnen gaan vallen.

Ook was het nog even spannend in 2012 toen de voormalige HBO Raad pogingen ondernam om de formele wettelijke invoering in 2013 van de Ad in het hoger onderwijs van allerlei drempels te voorzien, om daarmee de opening te bieden aan het mbo om dit type opleiding over te nemen. Er waren evenwel zoveel initiatieven tot bloei gekomen, zoals de Rotterdam Academy, dat dit een kansloze optie was, ondanks wat halfbakken steun van bepaalde politieke partijen.

Maar stel nou dat de Ad überhaupt niet zou zijn ingevoerd, wetende dat de hogescholenkoepel de BaMa-structuur heftig omarmde en nadrukkelijk in die tijd bezig was met de lobby bij OCW om ook een 'Universiteit' te mogen worden en de toevoegingen 'of Science' en 'of Arts' te kunnen gebruiken. Beide doelen zijn behaald. Maar de Ad-opleiding kwam er ook, wel zonder die toevoegingen, om het karakter ervan te benadrukken nl. sterk beroepsgericht en niet geschikt voor het doen van 'onderzoek'. Anders gezegd, niet passend bij 'Applied Research'.

Zou er dan nu helemaal geen niveau 5 zijn geweest? Of zou het mbo op een gegeven moment in het gat gesprongen zijn, met een voorstel om mbo-5 aan te bieden? Dat zou dan moeten gebeuren onder het wettelijke mbo-regime, met toen nog de kenniscentra en nu de SBB als zijnde de landelijke organisatie voor mbo-kwalificaties. Maar de overheid had dan geld moeten vrijmaken hiervoor, in een tijd dat er vooral bezuinigd moest worden en ook op een gegeven moment vooral met driejarige mbo-4-opleidingen diende te worden gewerkt.

Natuurlijk werd in de aanloop naar de invoering van de Ad in het hbo ook gespeculeerd over het zorgen voor meer studenten en dus meer bekostiging. Maar men dacht op basis van de voorspellingen voor de instroom in de komende jaren dat de Ad hooguit zou kunnen leiden tot een stabilisatie, niet echt tot een groei. Daarom heeft OCW geen aanvullende regelingen getroffen om de invoering van de Ad in een ruimere context te gaan benutten.

Het sterke vermoeden is derhalve dat in zo'n geval van een blokkade vanuit het hbo er nu geen bekostigde niveau-5-opleiding zou zijn. Wel had de invoering van het NLQF als het Nederlandse onderwijsraamwerk in 2012 geleid tot een groei van het private aanbod, met de daarbij behorende niveau-nummers. Er zou een woud aan certificaten zijn ontstaan, met alle gevolgen van dien. Nu hebben we zowel de Ad in het hbo als een aanzet tot het steeds verder ontwikkelen en aanbieden van niet-formele kwalificaties, een situatie die zeker allerlei mogelijkheden biedt – en daarover gaat ook de ThemaReeks, en dat is dus mooi meegenomen.

3 Niveau 5 in Vlaanderen

Voordat we naar het oosten gaan, kijken we even bij de burens ten zuiden van ons. Ook daar is uiteindelijk niveau 5 in het hbo beland, als een vorm van Short Cycle Higher Education binnen het Bologna-proces. Het gaat om de Vlaamse graad 'Graduaat', met als Engelse, dus internationaal te gebruiken naam 'Associate Degree' (met een hoofdletter D) – ook wel HBO5 genoemd in het verleden.

Maar er is na de eerste schermutselingen in 2007 op het speelveld van het Vlaamse onderwijs heel veel gebeurd. Voor het historisch besef is dit best interessant. De eerste plannen waren gekoppeld aan het 'volwassenenonderwijs', voor de CVO's als instellingen daarvoor. Het hbo wilde er totaal niet aan, dat werd al heel rap duidelijk gemaakt. Toen echter de CVO's graag een eigen plek in het Bologna-proces wilden hebben door programma's te kunnen afronden met een diploma en graad, maakte de Vlaamse overheid duidelijk dat dit alleen zou kunnen als de betreffende opleidingen werden overgeheveld naar de hogescholen. Men wilde niet een situatie vormgeven waarbij er drie soorten aanbieders van hbo zouden zijn.

Echter, hogescholen boden en bieden helemaal geen volwassenenonderwijs en opleidingen in deeltijd aan zoals in Nederland. De vraag werd dus hoe dit allemaal te gaan regelen, wettelijk, met verschillende kaders voor CVO's en hogescholen. Het betekende dat zo ongeveer elk jaar een nieuw decreet, dus een wetsvoorstel, het licht zag, met vervolgens weer hele lange discussies.

De doorbraak kwam toen de hogescholen hun academische bacheloropleidingen – die ze met de invoering van de BaMa-structuur hadden mogen behouden – dienden over te dragen naar de universiteiten, om het aanbod beter te kunnen ordenen. Deze verhuizing van soms duizenden studenten leidde tot een beleid van hogescholen waarbij niveau 5 steviger werd omarmd en in de organisatie werd verankerd. De overheid had intussen de wetgeving en de kaders voor de niveaus 5 en 6 gestroomlijnd en dat trok veel hogescholen over de streep, met hun partner-CVO's.

Nu is het booming business bij veel Vlaamse hogescholen. Er wordt veel energie gestoken in het verder ontwikkelen en uitbouwen van het aanbod. Maar ook hierbij is dus zichtbaar dat de Ad niet zonder slag of stoot deze plek in het hoger onderwijs kon verwerven. Overigens hebben we vanuit Nederland bij dit alles kunnen meepraten, op basis van de alhier opgedane ervaringen. Ook dat er eenzelfde accreditatieorganisatie is, de NVAO, was een echte meevaller.

4 Duitsland worstelt met niveau 5

We delen een hele lange grens met Duitsland. In dat grensgebied opereren diverse hogescholen aan onze kant. Zij bieden bepaalde opleidingen aan die zeer aantrekkelijk voor Duitse jongeren zijn omdat ze niet in het eigen land zijn aan te treffen dan wel met de Nederlandse kwaliteit veel meer kansen op werk bieden.

Naast de Bachelors zijn ook bepaalde Ad-opleidingen in trek, zeker als in Duitsland zelf allerlei functies op het bijbehorende niveau te vinden zijn. Maar het probleem is dat men daar geen niveau 5 in het hoger onderwijs kent. Daarmee kan de doorstroom naar een Duitse bacheloropleiding van een 'Hochschule' problematisch zijn. Ook in het mbo is geen niveau 5 te vinden, al zegt men formeel van wel, maar dan gaat het om heel specifieke kwalificaties die alleen aan het Duitse raamwerk zijn gekoppeld en onder andere worden ondersteund door de BIBB, de Duitse SBB. Dat

is overigens een situatie die vaker in de landelijke rapportages en statistieken is terug te vinden nl. het vermelden dat een land niveau 5 kent maar dat het bij nader inzien een beperkt aantal trajecten betreft, gericht op specifieke doelgroepen

Voor onze hogescholen houdt dit in dat er geen 'joint degrees' zijn in te vullen. Ook kunnen Nederlandse Ad-bezitters niet even simpel doorgaan naar een Duitse bacheloropleiding. Voor Vlaanderen bestaat een internationale overeenkomst met Nederland zodanig dat de graden over en weer worden erkend, met de bijbehorende rechten. Voor Duitsland zal dit nooit gebeuren op federaal niveau, want elke staat ('provincie') kent een eigen systeem met dito aanpak. Dat is dus jammer voor de gebieden waar veel grensverkeer bestaat en stevig wordt handel wordt gedreven.

Echter, de tijd staat ook niet stil in Duitsland en de economie dus ook niet. De arbeidsmarkt vraagt om mensen die met niveau 4 in het Duitse mbo een treetje hoger willen klimmen, met de bijbehorende scholing. Er lijkt dus enige beweging te komen binnen het stelsel, maar dan tevens weer het eerst in de sectoren waar de vraag naar afgestudeerden op niveau 5 het grootst is. En ja, dan zijn er altijd wel aanbieders van scholing die daarop inspelen.

De specifieke constructie is nu aan het opduiken. Er zijn zelfs hogescholen die daaraan actief een bijdrage leveren omdat het studenten en derhalve geld oplevert – mede omdat diverse instellingen kunnen en mogen werken met duale constructies, met (financiële) invloed van het werkveld. Het gaat om de volgende aanpak:

- Een mbo-instelling sluit een overeenkomst met een hogeschool.
- Het traject betreft een programma dat niveau 4 en niveau 6 overbrugt.
- De betrokkene krijgt een plek aangeboden als 'apprentice' – dus een duale student met een duidelijk arbeidscontract – bij een bedrijf dat partner is bij dit traject.
- Deze persoon volgt allerlei scholingstrajecten, met certificaten.
- Na twee of drie jaren wordt bezien of deze 'apprentice' is staat kan worden geacht om in twee jaren een bacheloropleiding af te ronden bij de betreffende hogeschool.
- Indien dit niet als zodanig wordt ingeschat, ontvangt de betrokkene een verklaring (certificaat) voor het gevolgde duale traject, een zgn. 'higher apprenticeship diploma'.
- Dit diploma ligt aldus tussen 4 en 6 in, kortom, het is een niet-erkende kwalificatie... op 5.

Er zijn nu tevens initiatieven van universiteiten die zich om deze redenen gaan bewegen op deze nieuwe markt. Zo is er sinds kort een 'Vocational University Hamburg'. Het regionale werkveld en de gemeente hebben aangegeven dat de universiteit gewoon moet meedoen en ze hebben om die reden een stevig budget ter beschikking gesteld.

Daarnaast zijn er diverse zogenoemde 'Dual Hochschule'. Dat zijn voormalige mbo-instellingen die zich afficheren als 'Berufsacademie', met private en semi-bekostigde opleidingen in samenhang met grote bedrijven en aldus te zien zijn als instellingen die ook een uitloop naar een hoger niveau kennen. Bepaalde namen en karakteristieken zijn wettelijk niet beschermd, en daarom kan men dit gewoon doen. Het zou net zoiets zijn als dat een ROC zou overgaan tot het oprichten van een private instelling voor het aanbod van kwalificaties op niveau 5 van het NLQF en zich 'Higher Vocational Academie' voor dat deel van de organisatie noemt.

5 Kortom

We hebben in Nederland een keurige, overzichtelijke en handige indeling van de opleidingen die in het hoger onderwijs worden aangeboden. De keuze in 2006 om de Ad onder te brengen in het hbo is toch wel een goede greep geweest. Natuurlijk zijn er nog steeds mbo-instellingen die het misgrijpen in die periode betreuren, maar met de huidige aanpak is er wel duidelijkheid geschapen – en de mbo'ers kunnen in twee jaren een hbo-diploma verwerven, met alle voordelen van dien.

Beide voorbeelden over hetgeen rondom ons land gebeurt laten zien dat er in internationaal verband nog behoorlijk veel werk aan de winkel is. Internationalisering is een stevige pijler van het hoger onderwijs in ons land. Misschien kunnen de 'grens-instellingen' zich verenigen en gezamenlijk optrekken om met Duitse hogescholen in de nabijheid te bezien hoe toch niveau 5 in de samenwerking is onder te brengen.